

Apró közlemények / Short communications

1. *Thelypteris palustris* Schott a Börzsöny hegységben / *Thelypteris palustris* Schott in Börzsöny Mts (N Hungary)

2017. május 20-án a védett *Thelypteris palustris* Schott ismeretlen állományát fedezte fel Ferenczi Balázs a hegység forrásainak térképezése során Nagy-Börzsöny határában, a Lóhegyi-patak völgyében (N 47.89741°, E 18.90516°, tszf.: 425 m; KEF: 8179/1).

A Börzsöny hegységből a tőzegpáfrányt NAGY (2007) nem említi. A szomszédos Ipoly-völgyből (SCHMOTZER 2008) és a Közép-Duna-völgyből ismertek előfordulásai, ugyanakkor középhegységeinkben ritka (BARTHA *et al.* 2015).

2017. november 1-én közös terepbejáráson mértük fel a populációt és a termőhelyéül szolgáló lápszemet. A gyertyános kocsánytalan tölgyesbe ágyazódó lápszem a délkeleti irányú völgy bal oldalán, egy, a talajból fakadó forrásnál helyezkedik el, feltételezhetően természetes eredetű vízállásos mélyedésben. Kiterjedése mintegy 300 négyzetméter (25 m × 10–15 m). Területének közel harmadát 1–8 m magas cserjék borítják (*Cornus sanguinea*, *Salix cinerea*, *Sambucus nigra*, *Rubus fruticosus* agg., *Viburnum opulus*).

A *Thelypteris palustris* állomány összesen mintegy 40–50 négyzetmétert borít. A lápszem gyepszintje fejlett. A benne megfigyelt fajok a következők voltak: *Aegopodium podagraria*, *Athyrium filix-femina*, *Callitriche* sp., *Caltha palustris* subsp. *laeta*, *Carex remota*, *Carex sylvatica*, *Chrysosplenium alternifolium*, *Circaea lutetiana*, *Dryopteris carthusiana*, *Eupatorium cannabinum*, *Equisetum arvense*, *Festuca gigantea*, *Filipendula ulmaria*, *Galium palustre*, *Geum urbanum*, *Glyceria* sp., *Hordelymus europaeus*, *Hypericum tetrapterum*, *Lemna minor*, *Lycopus europaeus*, *Lysimachia nummularia*, *L. vulgaris*, *Mycelis muralis*, *Phragmites australis*, *Pulmonaria officinalis*, *Ranunculus repens*, *Rubus caesius*, *Rumex sanguineus*, *Sanicula europaea*, *Scirpus sylvaticus*, *Scrophularia umbrosa*, *Solanum dulcamara*, *Stachys sylvatica*, *Urtica dioica*, *Veronica beccabunga*, *Viola odorata*. A fakorhadékon, kisebb részben pedig a láp talaján kialakult mohaszintet közönséges fajok alkotják: *Amblystegium serpens*, *Brachythecium rivulare*, *B. rutabulum*, *Hypnum cupressiforme*, *Lophocolea heterophylla*, *Orthotrichum affine*, *Plagiomnium undulatum*, *Plagiothecium curvifolium*, *Plagiothecium denticulatum*, *Polytrichum formosum*, *Rhizomnium punctatum* (det./conf. P. Erzberger).

Az élőhely és a tőzegpáfrány populáció állapota szempontjából kedvezőtlen, hogy a lápszemet előszeretettel látogatják vaddisznók.

FERENCZI Balázs¹ & NAGY József²

2. Potenciális neofitonok a kivadás küszöbén a debreceni Tóció patak mentén / Potential neophytes in the face of habitat colonization along the Tóció stream in Debrecen

2018 tavaszán felkerestem a Siroki Zoltán által tanulmányozott, egykori „Debreceni Mezőgazdasági Akadémia nyulasi legelőjét”. Az idézőjel nemcsak a citálás miatt indokolt: a Siroki Zoltán által leírt terület, amely nedves rétekből és legelőkből állt a patak mindkét oldalán (SIROKI 1956), ma már szinte egészében beépített, vagy jelenleg lucernás (KEF kód: 8495.4)

(NIKLFELD 1971). A Tóció árterét képező legelők társulásaiból ezen a szakaszon szinte semmi nem maradt, ugyanakkor Debrecen egyik kertvárosi részének peremét képezi ma már, ahol az urbán flóra bizonyos csoportját képező fajok populációi és az őshonos fajok állományai küzdenek egymással.

A vizsgált terület a Tóció patak és a Tiszalök felé haladó vasúti sín között és két oldalán fekszik Debrecen északi felén, melyek egyszer keresztezik egymást a területen. A keresztezési ponttól északra és délre nyaras telepítésekkel, délen fás-cserjés szegéllyel, árokkal. Az élőhelysáv kb. 200 m széles, a patak medrét időnként mélyítik, az iszapot a parton halmozzák, illetve terítik el. A partközeli fajai között megtaláljuk a *Caltha palustris*, *Tussilago farfara* fajokat. Helyenként *Elymus repens* gyepképző szelvényesedik a partközeli növényzet, *Dactylis glomerata* szálfüvekkel, *Crataegus monogyna*, *Prunus spinosa* és *Rosa canina* fajokkal cserjésedik. Északon a vasúti sín nyugati vonalán, majd a keresztezési ponttól délre a Tóció patak partjának keleti peremén öreg *Juglans regia* és *Malus domestica* fák sorakoznak, *Acer platanoides*, *Quercus robur*, *Crataegus monogyna*, *Prunus spinosa*, *Rosa canina*, *Robinia pseudo-acacia*, *Euonymus europaeus*, *Viola alba*, *Geum urbanum*, *Allium scorodoprasum* stb. fajokkal övezve, *Gleditsia triacanthos* példányokkal. Egykor részben itt helyezkedett el a városi kertészet gyümölcsöse, vélhetően innen maradtak a gyümölcsfák. A cserjés szegélyében *Alliaria petiolata*, *Ornithogalum umbellatum* él, néhány, magról kelt *Ulmus pumila* példánnyal. Néhol *Quercus robur* és *Taxus baccata* magoncok is előfordulnak.

Egy idős nyárfa alatt *Convallaria majalis* négyzetméteres állományával találkoztam, amiről nem zárható ki, hogy előfordulása természetes. Hasonlóan természetes előfordulású lehet az *Allium atropurpureum*, 8–10 tő, fiatal példányokkal, az egyedek fele virított. Az alább felsorolt kultivált növényfajok megjelenése alapján azonban a környéken lakók a kerti hulladékot esetenként itt helyezhetik el.

Agave americana L. – öt életerős példány, *Corylus avellana* alatt. Minthogy az *Agave* fajok közül egyik sem megbízhatóan télálló, és a példányok körül elterülő korhadó kerti avarhoz csak lazán rögzültek, minden bizonnyal csupán egy telet vészelték át, csapadékvédelem nélkül.

Galeobdolon argentatum Smejkal – Ismeretlen eredetű (KIRÁLY 2009). Kiterjedt, több négyzetméteres foltban tarackbúzás gyepen, fiatal *Acer negundo* alatt (meghonosodott neofiton, BALOGH *et al.* 2004).

Hemerocallis fulva L. – Kína (KIRÁLY 2009). Egy erőteljes vegetatív hajtáscsomó. Alkalmi megjelenésű neofiton (BALOGH *et al.* 2004). A kotrás által partra került, de hajtást hozó *Phragmites australis*, *Typha angustifolia* és *Iris pseudacorus* tövek között.

Mahonia aquifolium (Pursh) Nutt. – ÉAm. (KIRÁLY 2009). Két-három tő virít, cserjés-fás sávban, *Gleditsia triacanthos* alatt (alkalmi megjelenésű neofiton hibridjeivel együtt, BALOGH *et al.* 2004).

Muscari armeniacum Leichtlin ex Baker – (alkalmi megjelenésű neofiton, BALOGH *et al.* 2004)

Öt kisebb csoportban, a cserjés szegélyében, *Stellaria media* és *Lamium purpureum* fajokkal.

Tulipa gesneriana L. – Adventív hibrid, közép-ázsiai szülőfajokkal (KIRÁLY 2009). Összesen hét tövet találtam a Tóció patak mélyítéséből származó anyag (és egyéb kerti ráhordás) elterített felszínén, ebből három jutott el a virításig (alkalmi megjelenésű neofiton, BALOGH *et al.* 2004).

Yucca filamentosa L. – DK-ÉAm. (KIRÁLY 2009). Árokpart menti cserjés-fás sávban, buszfordulóban (alkalmi megjelenésű neofiton a nemzetség más tagjaival együtt, BALOGH *et al.* 2004, KIRÁLY 2009). Potenciális inváziójáról részletesen MATUS & BALOGH (2017) számol be.

A fenti fajok kivétel nélkül földalatti kitartó képletekkel vészelték át a termőhelyükről történő eltávolítást, és az új termőhely kolonizálását, amely „egzotikus” fajösszetételt eredményezett. Az *Agave americana* esetében ez a közelmúltban történt, a többi faj esetén

jónéhány évről lehet szó, és megtelepedésük tartósnak jósolható. Mindezek ellenére a Tóció patak mentén elmélyülő debreceni löszhát keleti szélén sejthetőek még botanikai értékek. A jelenséget színezi, hogy a terület déli részén 2012-ben előkerült az *Epipactis tallosii* Molnár & Robatsch egy állománya (LISZTES-SZABÓ 2013), melynek élőhelyét néhány éven belül „jó érzékkel” hozzákerítették a legközelebbi telekhez, és nyírott, sovány gyepké alakították. A korábbi években további új adatok kerültek közlésre Debrecen belterületére vonatkozólag (PFEIFFER 1998, MATUS *et al.* 2000, TAKÁCS & LÖKI 2015, TÖRÖK 2015, 2017), amelyek jelzik, hogy még ha a fajdiverzitás egy része el is vészett, de neofitonokkal „gazdagodva” folyamatosan átalakul.

LISZTES-SZABÓ Zsuzsa³

Irodalom / References

- BALOGH L., DANCZA I., KIRÁLY G. (2004): A magyarországi neofitonok időszerű jegyzéke, és besorolásuk inváziós szempontból. – In: MIHÁLY B. & BOTTA-DUKÁT Z. (szerk.), *Biológiai inváziók Magyarországon: Őzönnövények*. A KvVM Természetvédelmi Hivatalának tanulmánykötetei 9, TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest, pp. 61–92.
- BARTHA D. & KIRÁLY G. (szerk.) (2015): *Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza*. Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron.
- KIRÁLY G. (szerk.) (2009): *Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok*. – Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvaló.
- LISZTES-SZABÓ ZS. (2013): A Tallós-nőszőfű (*Epipactis tallosii* Molnár & Robatsch 1997) új állománya Debrecenben. – *Kitaibelia* 18: 179.
- MATUS G. & BALOGH R. (2017): *Yucca filamentosa* L. a Dél-Nyírségben. – *Kitaibelia* 22: 404–411.
- MATUS G., NOVÁK T & TÖRÖK P. (2000): Dudatönc (*Physocaulis nodosus* (L.) Tausch., syn.: *Myrrhoides nodosa* (L.) Cannon.) Debrecenben. – *Kitaibelia* 5: 230.
- NAGY J. (2007): A Börzsöny-hegység edényes flórája. – *Rosalia* 2. kötet, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest.
- NIKLFIELD H. (1971): Bericht über die Kartierung der Flora Mitteleuropas. – *Taxon* 20: 545–571.
- PFEIFFER N. (1998): *Eleusine indica* (L.) Gärtner. Debrecenben és Szulokon. – *Kitaibelia* 3: 371.
- SCHMOTZER A. (2008): *Az Ipoly Balassagyarmat és Drégelypalánk közti szakaszának élőhelytérképezése és védett növényfajainak felmérése*. – Kutatási jelentés. Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest.
- SIROKI Z. (1956): A Debreceni Mezőgazdasági Akadémia nyulasi legelőjének botanikai összetétele. – *Debreceni Mezőgazdasági Akadémia Évkönyve* 1956: 183–205.
- TAKÁCS A. & LÖKI V. (2015): Néhány adat Debrecen urbán-flórájához. – *Kitaibelia* 20: 168–169.
- TÖRÖK P. & ARADI E. (2017): A new potentially invasive grass, sand dropseed (*Sporobolus cryptandrus*) discovered in sandy areas of Hungary – A call for information on new localities. – *Bulletin of the Eurasian Dry Grassland Group* 35: 24–25.
- TÖRÖK P. (2015): Az adventív ágas falgyom (*Parietaria judaica* L.) újabb előfordulási adata Debrecenből. – *Kitaibelia* 20 (2): 304–305.

A szerzők elérhetősége / Addresses of authors of Short communications

- (1) Budapest; bergenyman@yahoo.com
- (2) Budapest; Nagy.Jozsef@kertk.szie.hu
- (3) MTA ATOMKI, Izotóp Klimatológiai és Környezetkutató Központ, 4001 Debrecen, Pf. 51.